

КОНЦЕПЦІЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ДІАГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

CONCEPT OF OPTIMIZING THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR DIAGNOSTIC ACTIVITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION

У статті обґрунтовані концептуальні положення підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності в системі закладу вищої освіти. Розкрито сутність, зміст, структурні компоненти, механізм діагностичної діяльності як важливого чинника якості освітнього процесу, конкретизовані мета, завдання напрямки оптимізації професійної підготовки студентів та реалізація діагностичної діяльності як важливого ресурсу створення необхідних умов для формування творчої особистості, здатної до розроблення і використання в педагогічній практиці технологій, форм, методів, засобів діагностичної діяльності для виявлення ефективності діагностики в формуванні педагогічного професіоналізму; конкретизована сутність понять «концепція оптимізації професійної підготовки до діагностичної діяльності», «діагностична діяльність», «готовність до діагностичної діяльності», «професійна підготовка».

Мета статті – розробка та обґрунтування концептуальних основ оптимізації підготовки до діагностичної діяльності як важливої ланки відстеження, виміру та оцінки її продуктивності в забезпеченні позитивної динаміки професійного становлення майбутніх педагогів. За допомогою сукупності методів (вивчення наукової літератури, аналіз ідей теоретичних положень, спостереження, бесіди, тестування, моделювання педагогічних ситуацій, математична обробка отриманих результатів, педагогічний експеримент) обґрунтовано концепцію підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності, що представлена як система теоретико-методологічних положень, що зумовлюють мету та завдання, планування, організацію, функціонування й розвиток професійної підготовки, механізмів суб'єкт-суб'єктної взаємодії, з урахуванням впливу діагностичних дій на рівень готовності майбутніх педагогів до діагностичної діяльності. Результати формувального експерименту підтвердили можливість використання діагностичної діяльності як процесу збору даних й вимір ступеня їх об'єктивності за допомогою діагностичних технологій, процедур, технічного інструментарію та облік діагностичної інформації про ефективність професійної підготовки й розвиток якостей особистості, які є основою стратегії професійного розвитку студентів. Проведене дослідження дозволило зробити висновки, що організація і реалізація професійної підготовки на основі концептуальних положень позитивно впливає на конструювання шляхів і засобів формування готовності студентів до діагностичної діяльності, збагачує їх досвід практичного діагностування якості освітнього процесу та успішності професійного становлення в умовах закладу вищої освіти.

Ключові слова: концепція оптимізації підготовки до діагностичної діяльності, педагогічна діагностика, готовність до діагно-

стичної діяльності, технології діагностичної діяльності, діагностичні дії, професійна підготовка до діагностичної діяльності.

The article outlines the conceptual provisions for the preparation of future teachers for diagnostic activities in the system to ensure greater illumination. Revealed essence, changes, structural components, mechanism of diagnostic activity as an important official of the light process, specific meta, specific directions for optimizing professional training of students and the implementation of diagnostic activity as an important resource for the creation of the necessary minds for the formation of creative features, created before the fragmentation and development of technologies, forms, methods, techniques in pedagogical practice diagnostic activities to identify the effectiveness of diagnostics in the formation of pedagogical professionalism; the essence is specified to understand "the concept of optimization of professional training before diagnostic activity", "diagnostic activity", "readiness before diagnostic activity", "professional preparation". The purpose of the article – development and development of the conceptual foundations of optimization of preparation for diagnostic activity as an important step in strengthening, assessing and assessing its productivity in ensuring positive dynamics in professional development of future teachers. With the help of a set of methods (study of scientific literature, analysis of ideas, theoretical positions, caution, conversations, testing, modeling of pedagogical situations, mathematical processing of obtained results, pedagogical experiment) The concept of preparing future teachers for diagnostic activity is outlined, which is presented as a system of theoretical and methodological principles that define the design, planning, organization, functioning development of professional training, mechanisms of subject-subject interaction, ensuring the flow of diagnostic activities to the level of readiness of future teachers for diagnostic activities. The results of the formal experiment confirmed the feasibility of vicarious diagnostic activity as a process of data collection and the level of their objectivity through additional diagnostic technologies, procedures, technical tools and a range of diagnostic information about the effectiveness of professional training and development of specialties, which is the basis of the strategy for the professional development of students. The conducted research allowed us to draw conclusions that the organization and implementation of professional training based on conceptual principles positively influences the design of courses and methods of shaping the readiness of students to diagnostic activity, enriched by their evidence of practical diagnosis of the illumination process and the success of professional formation in the minds of the building of great illumination.

Key words: concept of optimization of preparation before diagnostic activity, pedagogical diagnostics, readiness before diagnostic activity, technologies of diagnostic activity, diagnostic activities, professional training prior to diagnostic activities.

УДК [378.147:37.011.3-051]:159.9.072.
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.2.25>

Чувасов М.О.,
докт. філос.,
докторант
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира
Винниченка

Постановка проблеми. Соціальні умови підтверджують ускладнення вимог до якості вищої освіти й підвищення ролі людського чинника в демократизації суспільства зумовлює необхідність збагачення особистісного потенціалу фахівця, використання його можливостей і здібностей в активізації педагогічної діяльності, зростанні професіоналізму й майстерності.

Тенденції подальшого прогресу суспільства, зростання ролі освіти в цьому процесі потребують більш інноваційного підходу до підготовки педагогічних кадрів у системі закладів вищої освіти. Вимоги до професійного образу педагога зумовлюються, з одного боку, завданнями, які постійно змінюються та ускладнюються у зв'язку з потребами суспільства в кадрах, здатних до нестандартної професійної діяльності, а з іншого боку, – зростанням ролі педагогічного професіоналізму в оптимізації освіти як фактору формування креативної особистості.

Потреба суспільства у творчих фахівцях, актуалізує необхідність оптимізації професійної підготовки майбутніх педагогів, яку не можна розглядати як опановування тільки теоретичними основами обраної спеціальності, уміннями та навичками розв'язання педагогічних проблем. При цьому ще необхідне опановування діагностичними функціями, які забезпечують вимір результатів професійного становлення й коригування якості впливу професійної підготовки на творчий розвиток особистості майбутніх фахівців. Необхідна систематична підготовка майбутніх педагогів до діагностичної діяльності, яка зумовлює набуття не тільки діагностичної грамотності у вимірі ефективності організації професійної підготовки, а й посилення уваги до виявлення індивідуальних можливостей і здібностей, пізнавальних інтересів і потреб студентів, виміру ступеня їх сформованості, шляхів перспектив подальшого особистісного розвитку.

На жаль, в сучасному закладі вищої освіти відсутня система діагностичної роботи, цілеспрямована підготовка до діагностичної діяльності, що негативно впливає на якість професійної підготовки та продуктивність професійного становлення майбутніх фахівців. Все це актуалізує необхідність орієнтування підготовки студентів на опановування діагностичними функціями, набуття досвіду практичного діагностування, які є показниками їх готовності до виконання операцій відповідно до мети та завдань, які стоять перед педагогічною діагностикою.

Аналіз актуальних досліджень. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки досліджуються особливості різних аспектів діагностичної діяльності (В. Бербец, С. Мартиненко, І. Новик, Г. Цехмістрова та ін.), визначаються ефективність навчального процесу, можливості формування у фахівців діагностичних умінь, критеріїв

й показників їх сформованості у процесі професійної підготовки, виконання діагностичних завдань у ході педагогічної практики (А. Алексюк, С. Сисоєва, Л. Хомич та ін.) Предметом досліджень І. Житко, Г. Гаца, Л. Кравченко, О. Мельник, Д. Фалько та ін. є різні аспекти діагностичної діяльності та діагностичного супроводу професійного становлення майбутніх педагогів.

Аналіз різних підходів до проблем педагогічної діагностики свідчить про те, що усі дослідники наголошують на важливості діагностування у розв'язанні проблем підвищення якості професійної підготовки майбутніх педагогів до педагогічної праці. Однак, слід констатувати, що в сучасній педагогічній теорії й практиці відсутня науково обґрунтована педагогічна система діагностичної діяльності як важливого фактору формування творчої особистості майбутніх педагогів, що потребує конкретизації концептуальних засад її, як важливого засобу забезпечення динаміки й об'єктивної оцінки можливостей діагностичної діяльності як ресурсного резерву продуктивності професійного становлення студентів.

Аналіз наукових робіт дозволяє стверджувати, що увагу дослідників акцентовано на визначенні змісту навчальних програм й курсів, стандартів та технологій. Проблеми цілей підготовки студентів до діагностичної діяльності, її взаємодії з організацією, реалізацією та результатами професійної підготовки, своєчасного виявлення впливу цієї взаємодії на професійне зростання майбутніх педагогів, формування їх готовності до практичного діагностування та самодіагностування власних досягнень відсунута на другий план.

Недостатній рівень діагностики ускладнює розуміння абстрактно-логічних понять й закономірностей, ступеня сформованості професійних якостей і властивостей, що призводить до низького рівня підготовленості студентів до творчої педагогічної праці, своєчасного прогнозування подальшого професійного їх зростання в умовах закладу вищої освіти.

Мета статті – розробка та обґрунтування концептуальних основ оптимізації підготовки до діагностичної діяльності як важливої ланки відстеження, виміру та оцінки її продуктивності в забезпеченні позитивної динаміки професійного становлення майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Нові цілі й завдання вищої освіти в підготовці кваліфікованих кадрів зумовлюють й нову стратегію оптимізації підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності. Сутність цієї стратегії полягає не тільки в опануванні знань заради знань, а в об'єктивному вимірі досягнень особистості у ході освітнього процесу в професійному становленні, здатності досягти власними зусиллями й своєчасною самодіагностикою продуктивності професійного

розвитку, стимулювання активної участі в діагностичній діяльності, потреби в постійному самовдосконаленні власної особистості.

Проведений аналіз наукової літератури засвідчив, що теоретичні основи професійної підготовки у закладах вищої освіти, її сутності, змісту, досвіду організації розкрито у наукових працях Н. Волкової, С. Гончаренко, І. Зязюна, Г. Мороза, Н. Нічкало, В. Огнев'юка, Л. Поліщук, Г. Троцько та ін. Сутність професійної підготовки Н. Волкова тлумачить як процес опановування системою професійних знань, методики викладання предметів, дидактики, педагогічної техніки [1, с. 477].

Г. Троцько бачить професійну підготовку як систему, котра характеризується взаємозв'язком і взаємодією структурних і функціональних компонентів, забезпечує перехід на якісно новий рівень готовності студентів до професійної діяльності [4, с. 23].

О. Павлик відмічає, що професійна підготовка має на меті сформувати знання, вміння та навички, необхідні для продуктивної професійної діяльності [3].

Проблемі модернізації професійної підготовки надають велике значення закордонні дослідники (М. Ланей, К. Маретен, С. Мензор, К. Паттерсон, К.Томас, П. Ходсон та ін.). S. Manzoog зазначає, що «вчитель не може якісно виконувати педагогічні функції, якщо належним чином до цього не підготовлений» [6, с. 461], тому професійна його підготовка має бути спрямована на розвиток творчих здібностей, опановування професійними навичками для виконання своїх обов'язків відповідно до потреб суспільства. С. Patterson вважає, що особливість професійної підготовки полягає не у змісті навчальної дисципліни, а в тому, що студенти відкривають значення цих знань для себе, а потім співвідносять його зі змістом [7, с. 94]. Заслуга М. Lunpeu в тому, що він професійну підготовку пов'язує з діагностуванням, здійсненням точного діагностування, для чого необхідне критичне мислення, поєднування його зі знаннями з предметної галузі [5, с. 82].

Продуктивність професійної підготовки в професійному зростанні майбутніх педагогів зумовлює розроблення теоретичних основ діагностичної діяльності, з'ясування місця та ролі діагностування в освітньому процесі, розкритті її можливостей в удосконаленні професійного становлення студентів в умовах оптимізації професійної підготовки в закладі вищої освіти. Оптимізація професійної підготовки базується на концептуальних положеннях, які розкривають взаємодію освітнього процесу і діагностичної діяльності в її структурі як ресурс підвищення рівня професіоналізму майбутніх педагогів.

Професійна підготовка майбутніх педагогів до діагностичної діяльності – це систематичний,

цілеспрямований і організований процес формування готовності студентів до діагностування результативності освітнього процесу й динаміки рівнів їх професійного зростання в умовах університетської освіти.

Концепція оптимізації підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності є системою теоретико-методологічних положень, що зумовлюють мету та завдання, планування, організацію, функціонування й розвиток освітнього процесу, механізмів суб'єкт-суб'єктної взаємодії, з урахуванням впливу діагностичних дій на рівень готовності майбутніх педагогів до діагностичної діяльності.

Методологічною основою концепції є сукупність методологічних підходів (системного, студентоцентричного, компетентнісного, діяльнісно-аналітичного, процедурно-ситуаційного, технологічного). Структура її об'єднує мету та завдання, систему принципів, функцій, структурування змісту, обґрунтування методів, діагностичного інструментарію, етапів підготовки та критеріїв оцінки продуктивності професійної підготовки в професійному зростанні студентів в умовах закладу вищої освіти.

Структурними ланками концепції оптимізації підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності є основні напрямки: оптимізація діагностичного аспекту якості професійної підготовки в професійному становленні в умовах закладу вищої освіти; збір, аналіз, використання діагностичних даних для оновлення цілей, завдань, змісту професійної підготовки майбутніх педагогів в забезпеченні продуктивності запланованих результатів; доповнення змісту професійної підготовки засобом введення в навчальні плани знань, що розкривають теоретичні основи діагностики та самодіагностики, шляхи набуття досвіду діагностичної діяльності; різноманітність видів й способів діагностичної діяльності, вироблення навичок її планування, організації та реалізації у ході професійної підготовки майбутніх педагогів з орієнтацією на використання банку діагностичних даних, надалі вдосконалення освітнього процесу та його впливу на професійне становлення майбутніх педагогів; застосування діагностичного інструментарію педагогічного дизайну, який забезпечує формування професійного образу сучасного педагога та його готовності до діагностичної діяльності; поетапність підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності; забезпечення необхідної сукупності педагогічних умов, що впливають на формування готовності майбутніх педагогів до діагностичної діяльності.

Концепція оптимізації підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності об'єднує у своєму змісті теоретичні положення проєктованої ефективності діагностування, мети й змісту

діагностичної діяльності, функцій діагностичних технологій та інструментарію в досягненні запланованих результатів. Концептуальні положення позначилися на стратегії оптимізації діагностичної діяльності, яка виконує роль інструменту досягнення прогнозованих цілей професійного становлення і формування готовності майбутніх педагогів до творчої професійної діяльності.

Відповідно концептуальним положенням професійна підготовка як динамічний, систематизований процес трансляції та засвоєння знань, потребує оптимізації її організації та реалізації, спрямованості на формування готовності майбутніх педагогів до діагностичної діяльності.

С.Мартиненко професійну підготовку тісно пов'язує з діагностичною діяльністю, яку розглядає як процес «розпізнання якостей, характеристик і стану всіх складників педагогічного процесу, отримання об'єктивної інформації про розвиток досліджуваного об'єкта (суб'єкта)...» [2, с. 3]. Особливістю діагностичної діяльності, вона вважає розпізнання властивостей, характеристик й стану конкретної педагогічної ситуації; розроблення на допомогу її учасникам рекомендацій для виміру результативності освітнього процесу й професійного зростання особистості.

Спрямованість діагностичної діяльності на збір й вимір інформації, необхідної для реалізації стратегії діагностичних дій, позитивно впливає на формування готовності майбутніх педагогів до діагностики та самодіагностики власних досягнень, як важливої ланки педагогічного професіоналізму. Її продуктивність зумовлюється цілеспрямованою, систематичною підготовкою майбутніх педагогів до практичного діагностування. Результативність цього виду діяльності залежить від концептуальних положень, на яких базується організація і реалізація професійної підготовки студентів в умовах закладу вищої освіти.

Професійна підготовка до діагностичної діяльності – це систематичний, цілеспрямований і організований процес формування готовності студентів до діагностування результативності освітнього процесу й динаміки рівнів їх професійного зростання в умовах університетської освіти.

Оптимізація підготовки майбутніх педагогів до діагностичної діяльності зумовлює створення механізму адаптації освітнього процесу до діагностування, що забезпечує взаємодію навчально-методичного й діагностичного процесів, які не просто «стикаються» один з одним, обмінюючись інформацією, а активізують й стимулюють кожного студента, збагачують його професійно-творчий багаж й досвід практичного діагностування.

Названі чинники є основою оптимізації професійної підготовки, що забезпечують її продуктивність. Основними характеристиками продуктивності професійної підготовки є своєчасне

виявлення: ступеня засвоєння систематичних професійних знань; ступеня розвитку професійних якостей, які забезпечують успішність діагностичних дій студентів; рівнів готовності до творчої діяльності та досвіду практичного діагностування.

Підготовка майбутніх педагогів до діагностичної діяльності буде продуктивною, якщо вона буде спрямована на активізацію діагностичних дій студентів та охоплювати систему заходів, серед яких: а) моделювання рольових ситуацій як засобу вивчення навчальних досягнень; б) розроблення рекомендацій, пам'яток, інструкцій на допомогу студентам і викладачам з використання діагностичного інструментарію; в) тренінги з формування діагностичних дій; г) ознайомлення з різними технологіями діагностики професійних досягнень студентів; д) використання різноманітних форм психолого-педагогічного супроводу і консультативної допомоги в організації підготовки до діагностичної діяльності майбутніх педагогів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Концепція є не тільки філософською основою змодельованої системи професійної підготовки майбутнього педагога до діагностичної діяльності, але й практичним інструментом продуктивної її організації й реалізації. Змістовими її напрямками є: оптимізація діагностичного аспекту якості професійної підготовки; використання діагностичних даних для оновлення цілей, завдань в досягненні продуктивності запланованих результатів; доповнення змісту професійної підготовки засобом введення в навчальні плани діагностики та самодіагностики, різноманітних видів й способів діагностичної діяльності; застосування діагностичного інструментарію педагогічного дизайну; забезпечення необхідної сукупності педагогічних умов, що впливають на ефективність професійної підготовки.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, що пов'язані з оптимізацією професійної підготовки майбутніх педагогів. Подальші наукові розвідки потребують оновлення змісту навчальних дисциплін з орієнтацією на забезпечення ефективності педагогічної діагностики, діагностичних дій в формуванні готовності майбутніх педагогів до творчого розв'язання діагностичних проблем відповідно до нових парадигм вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене. К.: Видавництво «Академ-видав». 2007. 615 с.
2. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навч.-метод. посіб. К.: Сім кольорів. 2010. 262 с.
3. Павлик О.Б. Професійна-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення: автореф. дис. ... канд.

пед. наук: 13.00.04; Нац. акад. держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький. 2004. 20 с.

4. Троцько Г.В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01, 13.00.04; АПН України, ін-т педагогіки і психології проф. освіти. Київ. 1997. 54 с.

5. Lunney M. Use of Critical Thinking in the Diagnostic Process. *International Journal of Nursing Ter-*

minologies and Classifications. 2010. Vol. 21. № 2. P. 82–88.

6. Effect of in service teachers education on the competencies and performance of primary school teachers /S.Manzoor, H.Shah Imtiaz Ali, Muhammad Latif Javed, Muhammad Nadeem Javed. *International Journal of academic research*. 2011. Vol. 3. № 6. November, 11 Part. P. 460–464

7. Patterson C.H. *Humanistic education*. Englewood Cliffs. 1973. 288 p.